

BOSNA I HERCEGOVINA

Mediji: BHT i «Hayat»

U ZNAČAJNOJ MJERI SADRŽINSKA PODUDARNOST CENTRALNIH INFORMATIVNIH PROGRAMA JAVNE I KOMERCIJALNE TV STANICE

Uvod: medijska situacija u Bosni i Hercegovini

Javni servis Bosne i Hercegovine karakteriše specifična i složena struktura: čine ga tri javna emitera koji djeluju u skladu sa dvoentiteskom podjelom države. Pored krovnog, odnosno državnog emitera, Radio-televizije Bosne i Hercegovine (BHRT), dio sistema su i dva entitetska – Radio-televizija Federacije BiH i Radio-televizija Republike Srpske. U situaciji etničke i političke podijeljenosti, odnosno slabe centralne države koja još uvijek dijeli značajan broj važnih funkcija sa entitetskim vlastima, slab je i krovni emiter, BHT, čija je gledanost daleko manja od gledanosti TV FBiH ili komercijalne TV Pink BH. Uz brojne finansijske i kadrovske probleme, i česte indirektno političke pritiske na uređivačku politiku, krovna BH televizija hrabro pokušava održati svoj proklamovani primarni cilj – a to je profesionalno, pravovremeno, ujednačeno, politički-korektno izvještavanje o temama od javnog interesa za sve građane Bosne i Hercegovine.

Nakon 1995. godine dolazi do naglog razvoja privatnih radio i televizijskih stanica i ta ekspanzija nastavlja se sve do 1999. godine. Većina ovih stanica skoncentrirana je u urbanim sredinama, gdje je bio i najveći interes za korištenje frekventnih resursa. Predstavници međunarodne zajednice pomagali su osnivanje nezavisnih medija, a djelimično je to i rezultat ekonomskog rasta koji omogućava njihovu koncentraciju na tržištu. Neke od tih komercijalnih stanica rezultat su interesa medijskih i ekonomskih tajkuna iz susjedstva, a dobar primjer toga je formiranje TV Pink BH koja je nastala prvobitnom kupovinom, a kasnije spajanjem pet malih privatnih TV stanica u BiH od strane vlasnika najjače komercijalne televizije u Srbiji. Danas se među komercijalne stanice sa najvećom gledanošću u BiH ubrajaju TV Pink BiH, OBN, NTV Hayat, ATV Banja Luka, BN Bijeljina...

Predmet monitoringa i ove analize bili su centralni dnevnik BHT, krovnog bh. emitera, kao i NTV Hayat koji ima najkvalitetniji informativni program među komercijalnim televizijama. U toku monitoringa, analizirano je osam centralnih dnevnika BHT, koji se emituju svakodnevno od 19 časova. Sa druge strane analizirano je sedam centralnih izdanja

Hayatovih «Vijesti u 7», koji se emituju svakog radnog dana i nedjeljom sa početkom u 19 časova, plus jedno izdanje specijalne informativne emisije «Centralni dnevnik» ili «CD», autora Senada Hadžifejzovića, koja se emituje subotom, takođe u 19.00, a karakterišu je dužina (nekada traje duže od sat vremena), slobodni komentari autora i neuobičajena forma (emisija je kolažnog tipa - spoj informativnog, autorskog, sa primjesama «talk show»-a).

Profesionalni pristup

Tehnička osmišljenost i estetski koncept emisija: Centralnu informativnu emisiju javnog servisa, BHT, karakterište u odnosu na Hayat, bolja tehnička osmišljenost, dinamika pri prezentaciji, bolja pokrivenost tema od javnog značaja i veći broj autentičnih priloga. Karakteristika vijesti BHTV1 je i to da ih vodi muško-ženski prezenterski par (najčešće su to kombinacije Saša Delić/Almira Huseinović i Lejla Zvizdić/Damir Šimić, u jednoj emisiji je mjesto Damira Šimića presenter bio Edis Deljković). Kombinacijom muško-ženskih glasova, kao i različitih kadrova (oba presentera u kadru, samo jedan presenter, odnosno presenterka, u kadru), uz vizuelne aplikacije žive slike ili priloga, nadomešćuje se suhoparnost koju nosi većina priloga na BHTV1. «Vijesti u 7» komercijalne televizije Hayat vodi samo jedan presenter što, u kombinaciji sa malim brojem autentičnih priloga i velikim brojem vijesti koje čitaju presenteri bez ikakvog slikovnog pokrivanja, umanjuje vizuelnu empatiju gledatelja. Hayatove vijesti je u toku monitorisanog perioda vodilo troje različitih presentera – Midheta Kurspahić, Šemsudin Skejić i Tomislav Đurić, koje karakterišu sigurnost, samouvjerenost, poznavanje situacije, dobar odnos sa kamerom. No, svi njihovi individualni kvaliteti gube se u široj koncepciji emisije, kojoj fali dinamika. Specijalno izdanje informativne emisije «Centralni dnevnik» vodi Senad Hadžifejzović, novinar koji svojim dugogodišnjim iskustvom, ali i autorskim opaskama emisiji daje jednu dimenziju neuobičajenu za centralno-informativne emisije. «Centralni dnevnik» uz česte komercijalne sadržaje (prilozi u službi marketinga i blokovi ekonomski propagandnog programa kojima se vijesti prekidaju) sadrži i dvije forme koje direktno uključuju gledatelje u sadržajni koncept emisije. Prva forma je «Centralno pitanje», uz koje su gledaocima već ponuđeni odgovori i na koje gledaoci odgovaraju u formi ankete čiji se rezultati na kraju objavljuju. Druga se forma zove «Halo centralni», gdje je gledaocima omogućeno da ostavljaju svoje audio komentare i koji se, u toku emisije, i javno emituju. Zanimljivo je da je, u izdanju «CD»-a od 21. aprila, «Centralno pitanje» glasilo: «Da li treba povećati RTV taksu sa 6 na 11 KM?» (odgovor većine bio je negativan), dok se pitanje za «Halo centralni» odnosilo na transkripte JNA koje BiH nije upotrijebila u tužbi protiv SCG. Ne računajući specijalno izdanje, «Centralni dnevnik», koje ima modernu uvodnu špicu i koja estetski daleko odskače, i vizuelnim uređenjem studija i specijalnim aplikacijama koje imaju smisao podrške, BHTV vijesti imaju znatno kvalitetnije estetsko rješenje za svoje vijesti u odnosu na informativne emisije NTV Hayat, što uz prezenterski par pojačava dinamiku emisije.

Pokrivenost tema: I pored navedene tehničke i strukturne inferiornosti, informativni prilozi komercijalne televizije Hayat u značajnoj mjeri iskaču iz stroge protokolarne forme koja je dominirajuća na javnom servisu. Hayatovi prilozi su zanimljiviji, u njima ima više života, poruke su dostupne i zanimljive i najobičnijim građanima Bosne i Hercegovine. Nije prošao

niti jedan dnevnik NTV Hayat a da u njemu nije zabilježen makar jedan tematski prilog. Top teme koje su obje televizije objavljivale su manje-više iste. Slobodna je procjena da se, u zavisnosti od dana, sadržaji centralnih informativnih emisija ove dvije televizije tematski poklapaju u rasponu od trideset do pedeset procenata, što je vrlo zanimljiv i značajan podatak.

- a. *Generalna slika o Bosni i Hercegovini:* BiH je zemlja nesređenih političkih prilika, čestih štrajkova, neriješenih kriminalnih afera, brojnih građana čiji su životi unesrećeni ratom, optuženih za ratne zločine, koje pravda godinama izbjegava. Ovo se da zaključiti na osnovu tema koje su u toku analiziranog perioda bile dominantne, a obje su ih televizije prenosile, svaka na svoj način. Stoga i ne čudi da su se među udarnim objavama na obje televizije nalazile i konstituisanje Vlade Federacije BiH (nakon sedam mjeseci od izbora), štrajkovi ljekara i rudara, korupcione afere i zloupotreba službenih položaja, suđenja za ratne zločine, ali i još uvijek nerasvjetljeni zločini, kao i česta politička neslaganja (primjer Predjedništva BiH, statusa Srebrenice, (ne)ustavnosti simbola u entitetima), i tome slično.
- b. *Generalna slika o susjedima:* smrt Ivica Račana, prije toga njegova ostavka na čelu predsjednika SDP-a u Hrvatskoj, sukobi policije i vehabija u okolini Novog Pazara, diplomatska nota koju je ministar inostranih poslova Srbije uputio BiH, transkripti vojnog vrha JNA koji su mogli biti, a nisu iskorišteni kao dokazi u procesu tužbe BiH protiv Jugoslavije, odnosno Srbije i Crne Gore, presuda «Škorpionima» u Beogradu, kao i pregovori i prijedlozi o budućem statusu Kosova, bili su najveće tematske cjeline o kojima se izvještavalo u informativnim emisijama obje televizije tokom analiziranog perioda.
- c. *Generalna slika o događajima iz svijeta:* u bloku vijesti iz svijeta, na obje televizije, dominiraju vijesti iz crne hronike. Gotovo redovno objavljuju se vijesti i prilozi sa Bliskog istoka gdje se uglavnom saopštava o najnovijim bombaškim napadima u Iraku ili Avganistanu, zanimljivi su prilozi o suđenju četvorci osuđenoj za terorizam u Velikoj Britaniji. Prisutne su teme koje se odnose na prirodne katastrofe i ljudske nesreće (cunami u Somaliji, post festum masakra u Virdžiniji, rušenje mosta u San Francisku, saobraćajna nesreća kamiona u Meksiku), a česti su bili prilozi o političkim previranjima u svijetu (nemiri u Turskoj zbog navodne ugroženosti sekularističkog režima, nemiri u Estoniji zbog pomjeranja spomenika vojnika Crvene armije, saslušanje Garija Kasparova u Rusiji zbog dejstva u opoziciji, suspenzija predsjednika Rumunije, kampanja i izbori za predsjednika Francuske, raspuštanje parlamenta u Ukrajini, izbori u Istočnom Timoru, predsjednički izbori u Nigeriji), nešto je manje bilo protokolarnih vijesti (sastanci EU u Briselu, susreti predstavnika SAD i Sjeverne Koreje). Kvantitativno, NTV Hayat objavljuje u prosjeku više vijesti iz svijeta, uglavnom u drugom dijelu svoje emisije. Ono što je zajedničko za obje televizije jeste da ni jedna, u toku analiziranog perioda, nije imala neku autentičnu priču ili prilog iz svijeta već su sve bile preuzete, odnosno prenijete.

Autentičnost priloga: informativna emisija javnog servisa prednjači u broju priloga koji su izradili njihovi novinari. Preko devedeset procenata objava praćeno je autentičnim

prilozima ili je pokriveno bilo živom slikom, bilo arhivskim snimcima. Većina objavljenih priloga protokolarnog je karaktera, povod su im konferencije za štampu ili neki događaji koji su se u danu objave nalazili na dnevnom redu. Nerijetko su suhoparno urađeni, izostavljena je ljudska dimenzija kao i novinarska kreativnost. Razlog tome možda leži u tome da je BHT servis za cijelu zemlju te se uredništvo «boji» da eventualni komentari voditelja i novinara ne povrijede neki od konstitutivnih naroda. Sa druge strane, u emisiji vijesti komercijalne televizije Hayat mnogo je manje autentičnih priloga, više je «praznoga hoda» (vijest čita presenter bez ikakvog vizuelnog pokrivanja), a značajan je broj «pozajmljenih» i «preuzetih» priloga od partnerskih televizija – ATV iz Banja Luke, RTV Mostar, B92 iz Srbije ili RTL-a iz Hrvatske. Ova činjenica nam govori da Hayat nema svojih stalnih saradnika za informativni program u većim gradovima BiH, poput Mostara i Banja Luke, ili regiona, poput Zagreba ili Beograda. I pored činjenice da imaju neuopredivo manji broj priloga koje su uradili novinari njihove medijske kuće, prezenteri Hayatovih vijesti ne propuštaju da u svakoj prilici (kada je to opravdano ili nije) istaknu ekskluzivnost vijesti koju upravo najavljuju. U tome prednjači Senad Hadžifežović («CD je dokumente prvi objavio...»), «CD je ovu priču prvi otvorio...», «Sakib Softić nam nije mogao nabaviti dokumente, a mi smo ih nabavili za sat vremena...») u njegovom «Centralnom dnevniku».

Struktura vijesti: centralne informativne emisije BHT i NTV Hayat imaju identičnu strukturu. Uz obaveznu najavu, emisije su podijeljene na dva dijela, koji su odvojeni međunajavama. Prvi blok vijesti karakteriše objava top vijesti, koje su uglavnom domaćeg karaktera, često regionalnog, dok su jako rijetko u pitanju vijesti iz svijeta. Uglavnom su to vijesti iz domena aktuelne domaće politike koje su najčešće protokolarnog karaktera. U centralnoj informativnoj emisiji BHT, ne postoji jasno struktuiran blok vijesti iz svijeta, iako se ovakve vijesti češće objavljuju u drugom, nego u prvom bloku vijesti. Sa druge strane, vijesti iz svijeta na NTV Hayat uglavnom su smještene u drugi dio emisije i uređene su po prepoznatljivom šablonu – otvara ga jedna duža vijest koja je svjetski (nerijetko i regionalno) aktuelna i pet do šest kraćih, *blic* vijesti, u trajanju od 20 do 30 sekundi koje su pokriveno slikom. Nerijetko se kao zanimljivost na kraju Hayatovog dnevnika stavi priča iz svijeta, kao što je bio slučaj u emisiji od 11. aprila kada je objavljena priča o 94 godine starom plivaču iz Španije. Za Hayat je specifično da u završnom dijelu emisije presenter ugosti kolegu iz sportske rubrike koji uživo iz studija najavljuje teme iz sporta koje su sadržaj posebne emisije koja se emituje nakon vijesti. Često sam presenter nagovijesti kakvo nas vrijeme očekuje narednog dana, uz nezaobilaznu najavu specijalne emisije vremenske prognoze. Dok u toku emitovanja informativne emisije na javnom emiteru, BHT nema reklama, dotle Hayatove informativne emisije karakterišu ekonomsko-propagandni sadržaji: i dok se oni, kada su u pitanju «Vijesti u 7» emituju na početku emisije, dotle je specijalno izdanje «Centralnog dnevnika» prekidano u dva navrata blokovima reklama. To je u skladu sa regulatornim okvirom da se blokovi reklama mogu stavljati unutar emisije ako ona traje više od 30 minuta i to u razmacima od najmanje 20 minuta. Međutim, u izdanju Hayatovih «Vijesti u 7» od 29. aprila, kao osmi po redu, emitovan je prilog sa elementima marketinga o «BH Telecom»-u, u dužini od 1 minute i 37 sekundi, dok je u okviru «Centralnog dnevnika», u formi priloga, emitovana «biznis minuta» posvećena grupaciji «Bemus». Oba priloga svojom sadržinom i obradom djeluju kao sponzorirani sadržaji, ali to nije navedeno, što je kršenje Kodeksa o

oglašavanju i sponzorstvu BiH, ali i pravovaljane informativne prakse svugdje u svijetu. Međutim, ovakve stvari je uvijek teško dokazati, jer se čak i sponzorisani sadržaji zasnivaju na događaju, što je osnovno «meso» informativnih emisija.

Generalni podaci

Tematska zastupljenost: Sadržajem centralne informativne emisije BHT dominiraju teme koje se tiču domaće politike (2576 sekundi), teme iz domena ekonomije, finansija i biznisa (1216 sekundi), vijesti iz svijeta (1245 sekundi), zatim su značajno bile prisutni prilozi na temu ratnih zločina (992 sekundi), kao i objave iz domena korupcije i kriminala (917 sekundi). Poređenja radi, domaća politika bila je najdominantnija i na vijestima NTV Hayat (3165 sekundi), slijede vijesti iz svijeta (2691 sekunde), dok su međunarodna politika BiH (1495 sekunde) i teme iz sfere ljudskih prava (1332 sekunde) na trećem mjestu.

Teritorijalna zastupljenost: Najviše događaja o kojima je BHT izvještavao, dešavala su se na teritoriji Federacije BiH, ukupno 45 objava (26 se odnosi na dio Federacije BiH gdje su većina Bošnjaci, a 19 na dio teritorije gdje su većina Hrvati). O Bosni i Hercegovini u cjelini izvještavano je 39 puta, vijesti i prilozi sa teritorije Republike Srpske bile su objavljivani 27 puta. U 22 slučaja izvještavalo se o događanjima u susjednim zemljama, a 20 puta su bile objavljivanje vijesti iz svijeta. Na Hayatovim vijestima najviše objava odnosilo se na događaje iz svijeta (53 objave), a na Bosnu i Hercegovinu u cjelini odnosile su se 52 objave. Trideset i dva puta, putem vijesti i priloga, pratila su se događanja iz Federacije BiH (26 puta se to odnosilo na dio Federacije gdje su Bošnjaci većina, a 6 puta na onaj dio F BiH gdje je većinsko hrvatsko stanovništvo). O događanjima iz Republike Srpske izvještavano je u 16 navrata, dok se o temama iz susjedstva izvještavalo 20 puta.

Najčešće forme: Agencijske vijesti pokrivene živom slikom bile su dominantna forma izvještavanja u centralnoj informativnoj emisiji BHT-a, i takve forme zabilježene su 56 puta. Trideset i sedam puta objavljivani su tematski prilozi, a trideset osam puta priložima su pokriveni dnevni događaji. Svi prilozi koje je emitovao BHTV bili su autentični i uradili su ih novinari ove medijske kuće. Za razliku od javnog servisa koji je tehnički i organizaciono superiorniji, vijestima komercijalne televizije Hayat dominirale su agencijske vijesti sa živim pokrivanjem (82 puta), ali i forme koje su se najviše odnosile na vijesti čitane od strane voditelja bez ikakvog pokrivanja slikom, a takvih je bilo 35. Hayat je 24 puta objavljivao tematske priloge, a 21 put priloge kojima su pokriveni dnevno-politički događaji.

Ukloni novinara: BHTV je 58 puta izvještavao o temama koje su imale negativan sadržaj (uglavnom se radilo o političkim problemima, štrajkovima, kriminalu, neriješenim pitanjima), 19 puta sadržaj je bio pozitivan, dok je 76 puta sadržaj bio neutralan. U 139 slučajeva novinari su izvještavali sa neutralnim uklonom, 11 puta uklon novinara bio je pozitivan, a tri puta negativan. Najčešće kombinacije bile su neutralan uklon novinara/neutralan sadržaj (76 put) i neutralan uklon novinara/negativan sadržaj (50 puta). I u Hayatovim vijestima sadržaj priloga bio je dominantno neutralan (107), u 45 slučajeva

izvještavalo se o negativnim pojavama, dok je sadržaj 21 objave bio pozitivan. Stotinu i šezdeset (160) puta uklon novinara bio je neutralan, deset puta pozitivan i tri puta negativan. Naša analiza pokazala je da je u većini slučajeva izvještavano neutralno, što pokazuje da je kombinacija neutralni uklon novinara/neutralni sadržaj bila najčešća, i zabilježena je 107 puta.

Otvaranje vijesti: centralne informativne emisije najčešće su otvarale vijesti iz domaće politike kao i vijesti iz susjedstva. Nešto manje je bilo crne hronike, zatim tema koje su se odnosile na međunarodne aktivnosti domaće politike, kao i vijesti koje su se bavile kriminalom i ratnim zločinima. Domaća politika dominirala je pri otvaranju vijesti na javnom servisu (tri puta prva vijest, dva puta druga vijest, i četiri puta treća vijest), dok su vijesti iz susjedstva bile prisutnije na komercijalnoj televiziji (pet puta prva vijest, po jedan put druga i treća vijest).

Tematski pristup – prisustvo i obrada tema

Usvajanje budžeta Federacije BiH bila je udarna vijest u informativnim emisijama od 2. aprila. BHT-u je to bila prva, a Hayatu druga vijest. I BHT i Hayat objavljuju vrlo sadržajne priloge sa mjesta događaja i nekoliko sagovornika. I dok BHT u slijedećoj objavi navodi kako su budžetom nezadovoljni zdravstveni radnici koji su stupili u štrajk zbog minimalnih plata i nepoštivanja kolektivnog ugovora, dotle Hayat o štrajku «bijelih mantila» izvještava tek u drugom dijelu vijesti, nakon međunajave.

Dva priloga u vijestima javnog servisa bave se neustavnošću simbola u bh. entitetima. Prvi, u trajanju od 2 minuta i 5 sekundi, odnosi se na simbole i nesuglasice unutar Federacije BiH, dok se drugi bavi neustavnim simbolima u Republici Srpskoj i neslaganjem bošnjačkih članova Komisije sa novim prijedlozima (prilog traje 2 minuta i 7 sekundi). Prilog objavljen na Hayatu bavio se neustavnošću prijedloga novih simbola u RS-u. Prilog je «pozammljen» sa partnerske ATV iz Banja Luke, a karakteriše ga kritički uklon i neuobičajen pristup novinarkе Milijane Kos. No legitimitet tome svakako daje to da kritika na račun vlasti u RS dolazi iz «sopstvenog dvorišta», iz Banja Luke, a ne iz Sarajeva. U istom danu, vijesti i jedne i druge televizije izvještavaju o posjeti članice Evropskog parlamenta Doris Pak. BHT je objavio tri vijesti, jednu o susretu Doris Pak sa premijerom RS Miloradom Dodikom, zatim o susretu u Banja Luci na temu reforme policije i pitanja Srebrenice, dok je treća izvještaj o gostovanju Doris Pak u Bihaću. Vijesti NTV Hayat samo su u jednom navratu pomenuli posjetu članice Evropskog parlamenta Bihaću i Banja Luci. I vijesti javnog servisa i komercijalne televizije na identičan način zatvaraju izdanje vijesti od 2. aprila: prilozi su posvećeni jevrejskom prazniku Pesah, sa tim da BHT objavljuje prilog u trajanju od 1 minut i 38 sekundi, dok Hayatov voditelj tu vijest čita i to traje 25 sekundi.

Akcija pripadnika sigurnosno-obavještajne agencije SIPA u Unsko-sanskom kantonu gdje su u potrazi za ratnim materijalima pretrešene prostorije televizije, smanjenje kazne Radoslavu Brđaninu na 30 godina od strane Međunarodnog suda za ratne zločine u Hagu, i prilog u kome su Doris Pak, članica Evropskog parlamenta, i Daglas Mekehlejni, ambasador SAD u BiH, govorili o budućem statusu Srebrenice, bile su tri top teme u vijestima javnog

servisa za 3. april. Četvrta po redu objava, o završnim riječima na suđenju «Škorpionima»¹ u Beogradu, bila je istoga dana udarna vijest na komercijalnoj televiziji Hayat. Akcija SIPA-e objavljena je kao druga. Prvi blok «Vijesti u 7» NTV Hayat obiluje tematskim prilogima. Naime, do međunajave su se od devet objava pojavila čak tri takva priloga – u prvom je otvaranje kancelarije UNDP-a u Foči bio povod da se napravi prilog o tome kako se u gradove uz Drinu polako vraća život, zatim je objavljen prilog o lošem standardu i nezadovoljstvu radnika u BiH, a kao treća, izuzetno zanimljiva priča, objavljen je prilog o zeničkoj djeci koja su odrasla bez roditeljskog staranja i sada su u periodu kada razmišljaju o «životu poslije doma». Troje mladih, Maša Radovanović, Arsen Zahirović i Sanel Omerdić, pričaju u svom dotadašnjem životu ali i daljim životnim planovima i željama.

Neuspjeli, po ko zna koji put u nizu, pregovori o reformi policije, bili su jedna od udarnih vijesti u informativnim emisijama od 11. aprila na obje televizije. Na javnom servisu to je bila treća objava u nizu (autentični prilog, 2 minuta i 45 sekundi), dok je na Hayatu to bila udarna vijest (preuzeta sa banjalučke ATV, trajanje 2 minuta i 15 sekundi). Događaj se desio u Narodnoj skupštini Republike Srpske u Banja Luci, a oba su priloga urađena profesionalno i slično su sadržajno ukomponirana. Istog dana, jedna od aktuelnih vijesti iz domaće politike, bila je neslaganje članova Predsjedništva BiH po pitanju upućivanja zahtjeva Republici Srbiji da se usvoji Konvencija o saradnji sa Hagom i o sprečavanju i kažnjavanju negiranja genocida. I jedna i druga televizija izvještavaju kako su za ovaj zahtjev pozitivno glasali Komšić i Silajdžić, a protiv je bio Radmanović, sa tim da je BHT objavio reakcije sva tri člana Predsjedništva BiH, a Hayat je imao samo izjavu hrvatskog člana Željka Komšića. Istoga dana BHT emituje prilog o jubileju HVO-a², petnaest godina od osnivanja, koji je obilježen kod Čapljine uz prisustvo člana Predsjedništva, Željka Komšića, dok sa druge strane Hayat objavljuje vijest o suđenju za ratne zločine koji su počinili upravo pripadnici HVO-a. Iako se Svjetski dan Roma obilježava 8. aprila, NTV Hayat je veći dio svoje informativne emisije od 11. aprila posvetio ovoj problematici. Voditelj Tomislav Đurić je u studiju ugostio Dervu Sejdića iz Vijeća Roma BiH sa kojim je razgovarao o položaju Roma u Bosni i Hercegovini. Intervju koji je trajao 5 minuta i 30 sekundi, prekinut je jednim dvominutnim prilogom – reportažom iz romskog naselja Butmir, gdje je pokazano kako žive sarajevski Romi i sa kakvim se sve nedaćama svakodnevno susreću.

Najviše sadržinskog poklapanja zabilježeno je u izdanjima centralnih informativnih emisija od četvrtka, 12. aprila. Gotovo trećina sadržaja, odnosno deset objava, bile su tematski identične. I javni servis, ali i komercijalna televizija, izvještavale su o požaru u Maglaju, o akciji EUPM-a i pretresu Auto kuće «Boras» zbog sumnji u neregularnosti i kriminal, o odlasku deminera iz BiH u Irak i njihovom ispraćaju, o završenom procesu protiv

¹ «Škorpioni» su srbijanska paravojna jedinica koja je za vrijeme rata činila zločine u BiH. U najširoj javnosti postali su poznati kada je prošle godine u medije dospio snimak u kojem se vidi kako ubijaju bošnjačke mladiće, civile, zarobljene u Srebrenici. Iako u dijelu Federacije BiH sa bošnjačkom većinom važi mišljenje da su «Škorpioni» bili pod direktnom komandom vlade u Beogradu, Međunarodni sud pravde u Hagu, u obrazloženju presude kojom se odbija tužba BiH za genocid protiv Srbije i Crne Gore, navodi se da ova jedinica nije bila u sistemu komadovanja SR Jugoslavije, čime je pravno proglašena paravojnom. Sedmorici «Škorpiona» je suđeno u Beogradu. Jedan od optuženih je oslobođen krivice, a dvojica su dobila relativno niske kazne, što je izazvalo negodovanje u BiH, ali i dijelu srbijanske javnosti.

² HVO – Hrvatsko vijeće obrane, zvanična oružana snaga bosanskih Hrvata za vrijeme rata u BiH.

Fate Orlović i najavljenom presudi za 16. april, o problemima pri privatizaciji «Krivaje» iz Zavidovića, o štrajku rudara u jami Stranjani kod Zenice, o «Mitall Steelu» i vagonu sa radioaktivnim materijalom za čiji se odlazak iz Zenice čeka dozvola, o 15-godišnjici Armije BiH, o pogoršanju zdravstvenog stanja Ivica Račana (kod Hayata prva vijest, kod BHT-a tek jedanaesta), kao i o odluci Suda u Australiji da se Hrvatskoj izruči kapetan Dragan³. BHT ima dvije vijesti, odnosno priče, o kojima Hayat nije izvjestio u ovom izdanju vijesti: prva se odnosi na nagradu za mir «Mostar 2006» koja je uručena Nelsonu Mandeli, a druga se odnosi na reakcije udruženja i pojedinaca iz Sarajeva na najavljeni koncert hrvatskog pjevača Marka Perkovića Thompsona u povodu obilježavanja godišnjice posjete Ivana Pavla II Sarajevu. Za razliku od javnog servisa, Hayat u svom izdanju vijesti objavljuje zanimljivu priču, o povratniku u naselje Popovo Polje, koji je zahvaljujući motokultivatoru koji je dobio kao poklon, uspio sebi izgraditi miran i zadovoljan život. Prilog karakterišu pozitivan sadržaj (ilustracija, odnosno primjer, kako se može uspjeti), kao i pozitivan uklon novinara koji je izabrao ovu priču da pokaže da se u BiH dešavaju i pozitivne stvari.

U petak, 20. aprila, udarna vijest informativne emisije javnog servisa je smrt 11 beba u 19 dana u Sarajevu i pokretanje istrage u Tužilaštvu zbog odgovornosti za ovu tragediju. Hayat istoga dana ne objavljuje vijesti ili priloge na ovu temu. Oružani sukobi policije Srbije i vehabija u okolini Novog Pazara zauzima drugo mjesto u emisiji BHT-a, i tu se radi o prilogu koji traje minut i 40 sekundi, za razliku od Hayata gdje je to udarna vijest. Suđenje i presude povodom ratnih zločina u Brčkom treća su po redu objava u informativnoj emisiji javnog servisa, dok je na Hayatu ista vijest na devetoj poziciji. I jedna i druga televizija imaju priloge sa lica mjesta. Na identičan način, javni servis i komercijalna televizija, izvještavaju o malverzacijama i zloupotrebi položaja u banjalučkoj robnoj kući «Boska»: u trajanju od po pola minute prezenteri gledaoce informišu kako su za zloupotrebu osumnjičeni nekada visoki funkcioneri iz RS. Obe objave pokrivena su živom slikom. Vijesti NTV Hayat prvih osam minuta svog izdanja za 20. april posvetila su dešavanjima u Novom Pazaru. Uz obaviještenje prezentera Šemsudina Skejića da «je tokom akcije MUP-a Srbije ubijen vođa vehabijskog pokreta u Sandžaku, a da su dvije osobe ranjene», iz Novog Pazara se u vijesti direktno uključuje Tatjana Aleksić, novinarka srbijanske televizije B92, i daje najsvježije informacije o tome šta se tamo dešava. Nakon toga, u vijesti se direktno, putem telefonske linije, uključuje i lider IZ u Srbiji Muamer ef. Zukorlić koji komentira najnovija dešavanja i stavlja ih u širi politički kontekst. Iako je kvalitetno i dinamično urađen, kompletan prilog koji se odnosi na dešavanja u Sandžaku, odiše željom da se bude što ekskluzivniji, no obzirom da je u pitanju komercijalni medij to se može smatrati potpuno legitimnim pristupom. Hayat objavljuje i priču o Međureligijskom vijeću BiH čiji je novi član Vladika Kačavenda, što po njima nije najsrećniji izbor obzirom na Kačavendinu ratnu prošlost⁴ i izjave koje je davao medijima u posljednjih nekoliko mjeseci. I dok u prilogu član Vijeća ispred Jevrejske zajednice BiH Jakob Finci,

³ Lokalni komandant srpske paravojske za vrijeme rata u Hrvatskoj. Tokom rata u Beogradu, u mašineriji srpske medijske propagande, čak je izlazio strip «Kapetan Dragan» kroz koji je prikazivan kao borac protiv zla (Hrvata) po uzoru na Bleka Stenu ili Komandanta Marka koji su se u SAD borili protiv Engleza.

⁴ Vladika Zvorničko-Tuzlanski Vasilije Kačavenda je više od deset godina na udaru medija iz Sarajeva i Tuzle kao bliski saradnik ratnog zločinca Arkana i visoki pravoslavni sveštenik koji je na zemlji protjeranih Bošnjaka izgradio svoj hram u Bijeljini. Međutim, do sada nije podignut nikakv krivični postupak koji bi bio u skladu sa ovim optužbama.

smatra «da je neotuđivo pravo svake vjerske zajednice da predlaže svoje članove», dotle fra Marko Oršolić iz Međunarodnog multireligijskog i interkulturalnog centra kaže da je «intelektualni kukavičluk to što se povodom Kačavendinog izbora niko nije oglasio».

Iako se strukturno razlikuju, sadržinski je bilo moguće uporediti izdanja centralnih informativnih emisija od subote, 21. aprila. Naime, da podsjetimo, subotom se na Hayatu emituje «Centralni dnevnik», specijalna informativna emisija, autorskog tipa, koju uređuje i vodi Senad Hadžifejzović, a nekada traje i više od sat vremena.

Sadržinski gledano, ove dvije emisije imale su dosta zajedničkog. Među prvih nekoliko objavljenih vijesti, i na vijestima BHT-a i u «Centralnom dnevniku» našle su se kao teme ukop posmrtnih ostataka 42 Bošnjaka u Vlasenici (na BHT-u prva vijest, u «Centralnom dnevniku» druga), doseljenje i pitanje opstanka Srebreničana u šatorskom naselju u Sarajevu (na BHT-u druga vijest, na Hayatu treća i četvrta), kao i naznake razrješenja problema decertificiranih policajaca (što je na javnom servisu bila četvrta vijest, a na komercijalnoj televiziji šesta). Toga su se dana (21. aprila) vijesti javnog servisa i komercijalne televizije poklapale u šest tematskih cjelina. U informativnim emisija obe televizije izvještavalo se o: ukupu Bošnjaka u Vlasenici, o doseljenju Srebreničana u Sarajevo, o transkriptima vojnog vrha JNA i presudi Međunarodnog suda pravde po tužbi BiH, o problemu decertificiranih policajaca, a zajedničke su bile i dvije teme iz svijeta – sukobi u Mogadišu, u Somaliji, kao i najava za predsjedničke izbore u Francuskoj.

Zanimljivo je da o Srebreničanima koji su doselili u šatorsko naselje⁵ u Sarajevo BHT izvještava, putem priloga u trajanju od 2 minuta i 10 sekundi, odmah na početku emisije. Sa druge strane, «Centralni dnevnik» odmah na početku o Srebreničanima izvještava dva puta – prvi put u kontekstu odnosa vlasti RS-a prema ovom pitanju (20 sekundi), i drugi put radi informiranja da je u šatorsko naselje uselilo još dvadeset osoba iz Srebrenice (25 sekundi). Oba puta voditelj čita vijesti koje su pokriveno živom slikom. «Centralni dnevnik», nešto kasnije, objavljuje dva duža priloga o Srebreničanima. Prvi prilog urađen je izuzetno profesionalno i kroz njega novinar prati svakodnevicu ljudi koji su doselili iz Srebrenice, i koji žive u šatorima postavljenim nedaleko od stadiona «Koševo» koji će te večeri biti domaćin vječitog fudbalskog derbija Sarajevo – Željezničar. «Sarajevo će večeras biti pod reflektorima, a Srebreničani pod svijećama, i sve to na nekoliko stotina metara udaljenosti», pravi novinar paralelu dvije različite sudbine, dva različita svijeta. Ovaj prilog traje cijelih 5 minuta i 42 sekunde. Sa druge strane, «Centralni dnevnik» obiluje ekskluzivama. Gotovo pola emisije bavi se transkriptima vrha JNA koje bh. delegacija u Hagu nije iskoristila u tužbi BiH protiv Srbije i Crne Gore. I dok BHT samo jednom govori o tome, u prilogu koji traje 55 sekundi, dotle autor i voditelj «CD»-a o ovoj temi ekskluzivno informira kroz pet različitih formi objave. O sadržaju dokumenata on gledaoce detaljno upoznaje u prvoj objavi od 5 minuta i 40 sekundi. Naredni prilog, koji traje 6 minuta i 20 sekundi, pokazuje kako su regionalni mediji,

⁵ Dio Bošnjaka iz Srebrenice, grada u kojem je izvršen genocid nad Bošnjacima-muslimanima, napustio je grad i naselio se u šatorskom naselju u Sarajevu. Oni tvrde da je razlog teška ekonomska situacija u Srebrenici i nipodaštavanje srpskih vlasti. Ovim potezom žele izvršiti pritisak na međunarodnu zajednicu, ali i na same centralne vlasti BiH, da proglase Srebrenicu distriktom jer Republika Srpska, čija se vojska tereti da je za vrijeme rata izvršila genocid, nema moralno pravo da ima ovaj grad u svom sastavu. Prije rata bošnjačko stanovništvo u Srebrenici je bilo većinsko, a sada je na opštinskom nivou oko 50 procenata u odnosu na Srbe.

prije svega HRT i RTS, reagovali na ove transkripte, a slijedeći prilog o tome šta su pisali regionalni mediji (57 sekundi). «Centralni dnevnik» izvještava o tome kako je Sakib Softić, bosanski agent u tužbi BiH protiv Srbije, njihovoj redakciji dao transkripte sa zatamnjenim stranama i o tome kako «BiH još uvijek nije prevela presudu Međunarodnog suda, dok je Hrvatska već odavno to učinila».

Za razliku od «Centralnog dnevnika», informativni servis je izvještavao tog dana i o otvaranju Kulturnog centra BiH u Zagrebu (prilog trajao 2 minuta i 7 sekundi), a zabilježene su i objave povodom Dana Banja Luke što na Hayatu nije bilo emitovano. Prva objava, povodom Dana Grada, bila je protokolarnog karaktera gdje se navodi kako će se ovaj dan obilježiti i pokrivena je živom slikom. Drugi je prilog o banjalučkim mažoretkinjama, dok treća objava, također pokrivena živom slikom, govori o padobrancima iz Banja Luke. Za razliku od BHT-a, Hayat je, putem satelitskog linka, u svom studiju ugostio Muamera Zukorlića, lidera Islamske zajednice u Srbiji. Pokušaj da gospodin Zukorlić opiše situaciju u Sandžaku i Srbiji, nakon sukoba policije i vehabija u okolini Novog Pazara, je bio djelimično uspješan zbog tehničkih problema.

Izdanja centralnih vijesti obje televizije od 29. aprila otvara udarna vijest: «Preminuo Ivica Račan», predsjednik Socijaldemokratske partije Hrvatske. Redosljed i sadržaji prva tri priloga o smrti Ivica Račana kao da su određeni uzajamnim dogovorom ove dvije televizije – prva objava sadrži informaciju da je Ivica Račan preminuo uz davanje neophodnih podataka iz njegove biografije, kao i uz pregled njegovih najvažnijih političkih uspjeha, druga objava prenosi reakcije javnosti i političara iz Hrvatske i regiona, dok su u trećoj objavi reakcije bh. političara na Račanovu smrt. BHT kao petu po redu objavu, ima vijest o diplomatskoj noti koju je BiH uputio ministar inostranih poslova Srbije Vuk Drašković, uz reakciju bošnjačkog člana Predsjedništva BiH. Istu vijest čita i spiker komercijalne televizije, kao četvrtu objavu po redu. I jedna i druga televizija prenose, kao vijest iz svijeta, očekivajuću odluku Martija Ahtisarija i Savjeta bezbjednosti UN oko budućeg statusa Kosova. I dok javni servis naglasak stavlja na izjavu Ričarda Holbruka koji je nagovjestio da će SAD podržati nezavisnost i pored ruskog veta, dotle se na Hayatu citira pomoćnik američkog državnog sekretara koji nagovještava usvajanje rezolucije ili postepeno sticanje nezavisnosti. Zanimljiv tematski prilog objavio je 29. aprila javni servis u svom izdanju vijesti. Tema je bio održivi povratak ljudi u krajeve koje su napustili zbog rata. Kroz priču dvojice povratnika na područje Općine Prozor, novinar je pokazao kako se kroz privređivanje i poljoprivredu, uz veliki trud i zalaganje, ljudi mogu osloboditi stega prošlosti i izboriti svoju egzistenciju u danas teškim uslovima. Prilog traje 2 minuta i 21 sekundu, i karakterišu ga pozitivni novinarski uklon i pozitivan sadržaj.

Nije uvijek dolazilo do sadržinskog poklapanja, bar ne kada je u pitanju otvaranje informativnih emisija. Tako je 30. aprila informativnu emisiju BHT-a otvorila vijest o reakcijama članova Predsjedništva BiH na protestnu notu upućenu iz Srbije⁶, u slijedećoj objavi prezeneterka nas obavještava da Ministarstvo vanjskih poslova BiH još uvijek ne može

⁶ Dva člana Predsjedništva BiH (bošnjački i hrvatski, ali bez saglasnosti srpskog) su uputili protestnu notu Republici Srbiji što ne izvršava obaveze iz presude Međunarodnog tribunala pravde u Hagu i ne uhapsi osumnjičene za ratne zločine, za koje se tvrdi da su na njoj teritoriji. Srbija je protestvovala zbog ove note tvrdeći da je ona upućena bez saglasnosti srpske strane iz BiH te da nota ima određenu dozu zluradosti.

da potvrdi identitet osobe bh državljanstva, koja je uhapšena u Norveškoj a sumnjiči se za ratne zločine, dok se treća objava bavi pitanjem ratnih zločina tokom akcije «Bljesak» u Hrvatskoj za koje predsjednik RS Milan Jelić tvrdi da još niko za njih nije odgovarao. Dotle su se na NTV Hayat prve tri vijesti odnosile na diplomatsku notu iz Srbije, kao i na predstojeće prvomajske praznike: prvo su objavljene reakcije Predsjedništva BiH na diplomatsku notu koju je uputio ministar vanjskih poslova Srbije, Vuk Dršaković, drugi prilog protokolarnog tipa, izvještavao je o susretu federalnog premijera Nedžada Brankovića i predstavnika sindikata Edhema Bibera, dok je treći prilog imao za cilj otkriti ko od državnih funkcionira za 30. april⁷, inače radni dan, neće raditi. Na osnovu ovakvog uvoda stiče su utisak da je riječ o dvije televizije iz dvije različite zemlje.

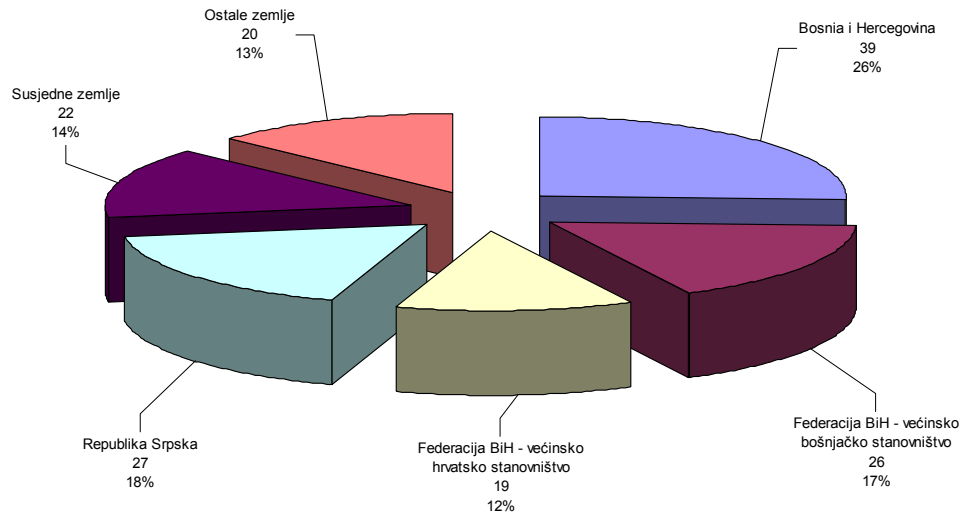
Uz dva navedena priloga o 1. maju, Hayat je objavio još tri protokolarna: jedan o nezadovoljstvu demobilisanih boraca i ratnih invalida koji su nezaposleni i kojima novi zakoni ne garantuju mirnu egzistenciju, zatim su novinari informativnog programa uradili anketu među građanima Sarajeva: «Kuda ćete za 1. maj», i na kraju je iz Hidrometeorološkog zavoda objavljena informacija o vremenu koje nas očekuje za 1. maj. Sva četiri priloga povodom 1. maja na javnom servisu bila su protokolarnog karaktera. I BHT je izvještavao sa sastanka Nedžada Brankovića, premijera FBiH, i Edhema Bibera, predstavnika sindikalista, gdje se govorilo o suzbijanju rada na crno, zatim su tu bila dva priloga iz RS: o programima zapošljavanja ljudi starosti od 40 do 60 godina, kao i o pozitivnim statistikama o zaposlenosti u RS koji pokazuju da je u prva tri mjeseca 2007. godine u RS 2.700 ljudi više zaposleno nego u istom periodu prošle godine. Četvrta objava nas upoznaje sa akcijom SDP-a u Mostaru gdje je otkrivena spomen ploča obespravljenim radnicima i neuspjelim privatizacijama. Najbolji od svih priloga, objavljenih povodom 1. maja, imale su «Vijesti u 7» NTV Hayat. Pored autentičnosti i novinarske kreativnosti, gledaoci su kroz prilog o tome ko u Vijeću ministara nije radio za 30. april, inače radni dan, saznali kako se nosioci vlasti bahato odnose prema svojim obavezama, uz zaključak da su «ovoga puta ministri bili složni, i odlučili da ne rade». Sadržaj priloga je negativan, jer govori o neodgovornosti političara. Isto tako i uklon novinara je negativan, jer u suštini kritizira takvo ponašanje političara, koji su subjekt priloga. Međutim, sam pristup novinara ovom problemu je za pohvalu, jer nam na profesionalan način ukazuje na ovu činjenicu.

⁷ U BiH, kao i cijeloj bivšoj Jugoslaviji, uglavnom u državnim preduzećima i institucijama, je običaj da se dan pred praznike napusti ranije posao i otputuje na kraći odmor. 30. april je dan prije praznika rada 1. maja, koji se u BiH praznovao dva dana i koji su mnogi spojili sa vikendom.

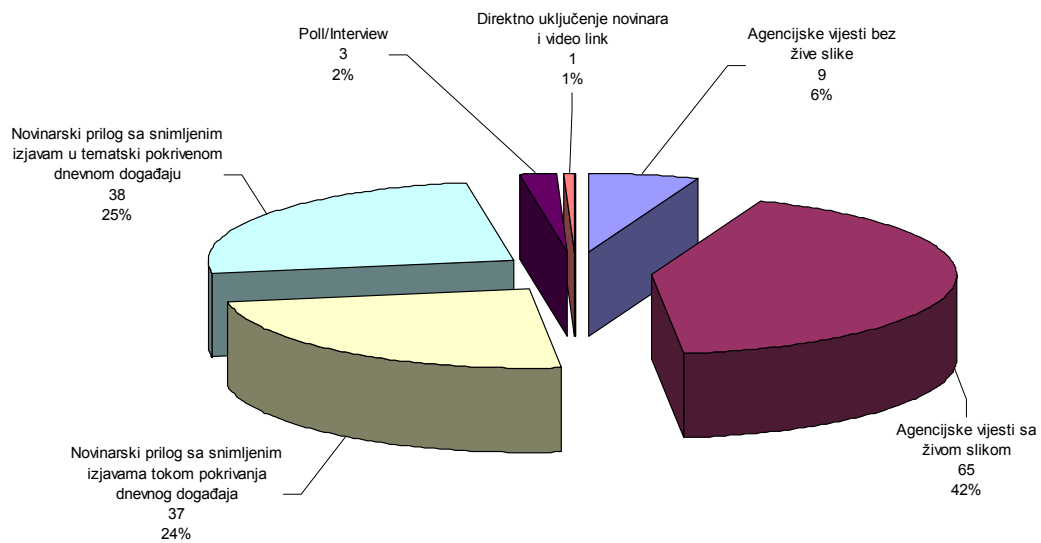
Statistika

BHT1

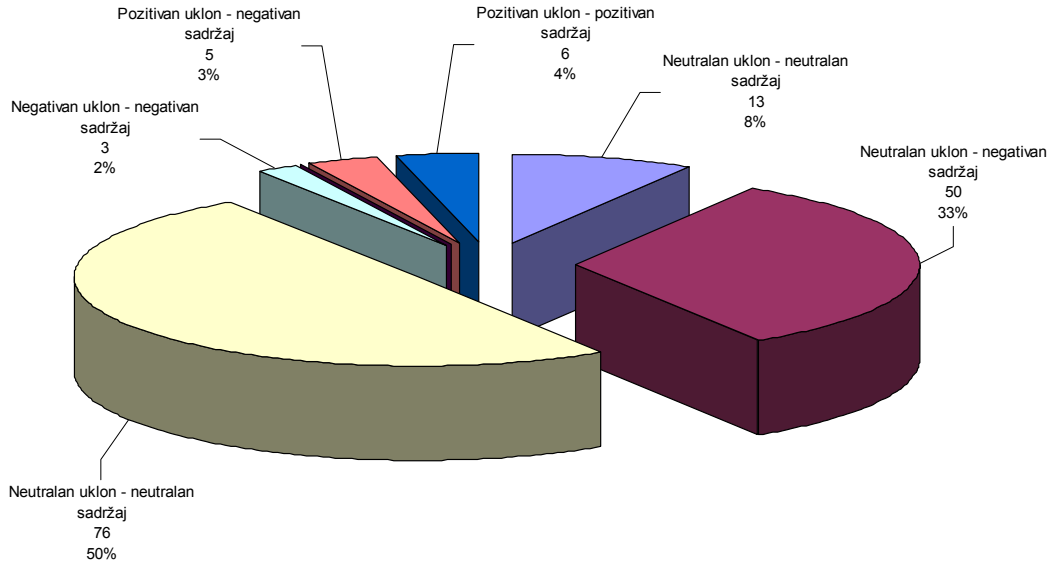
BHT - TERITORIJALNA DISTRIBUCIJA

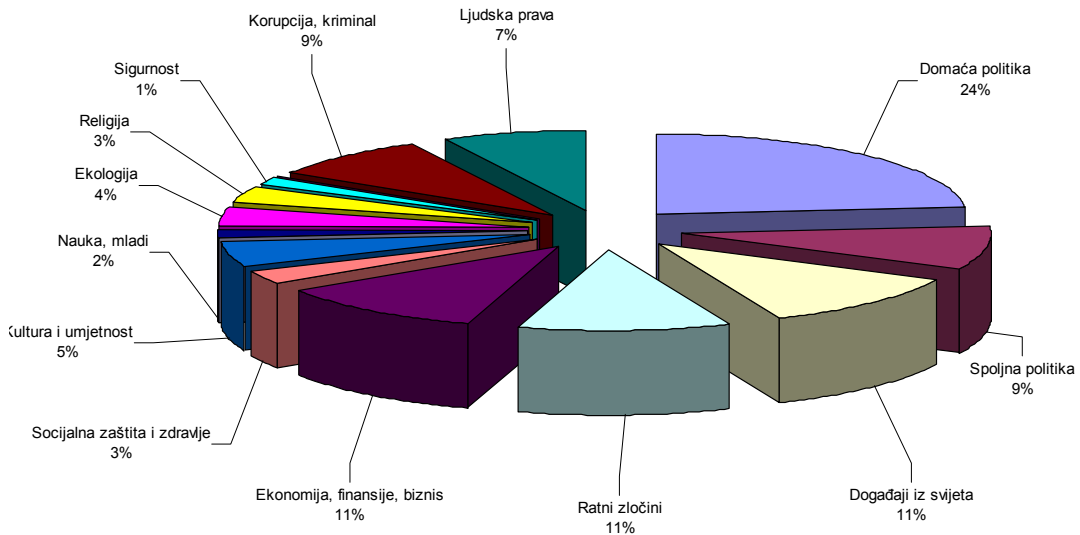
BHTV - FORMA

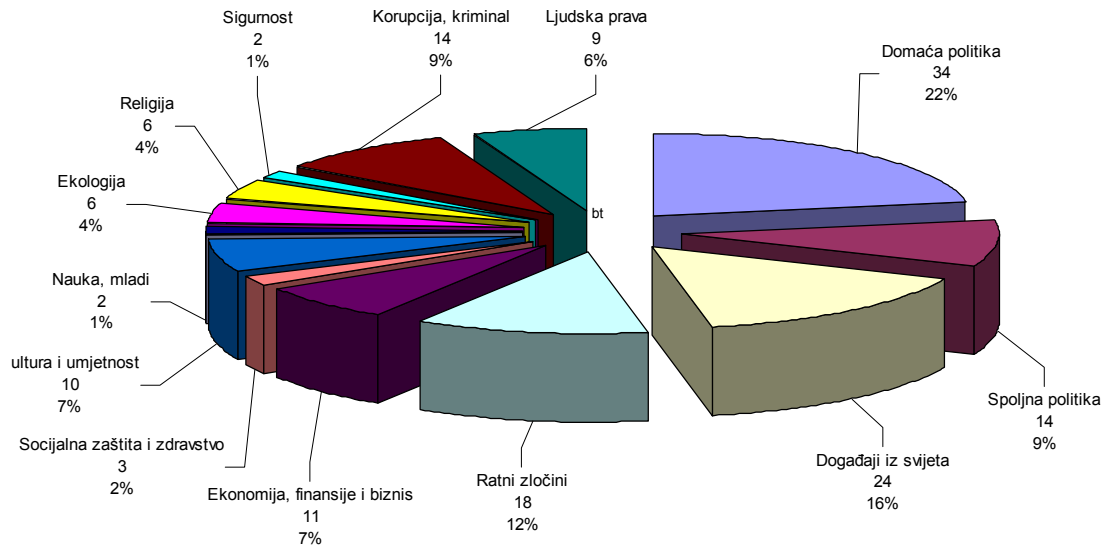
BHTV - EVALUACIJA SADRŽAJA - ORIJENTACIJA PREMA SUBJEKTU

BHT - DUŽINA PRILOGA

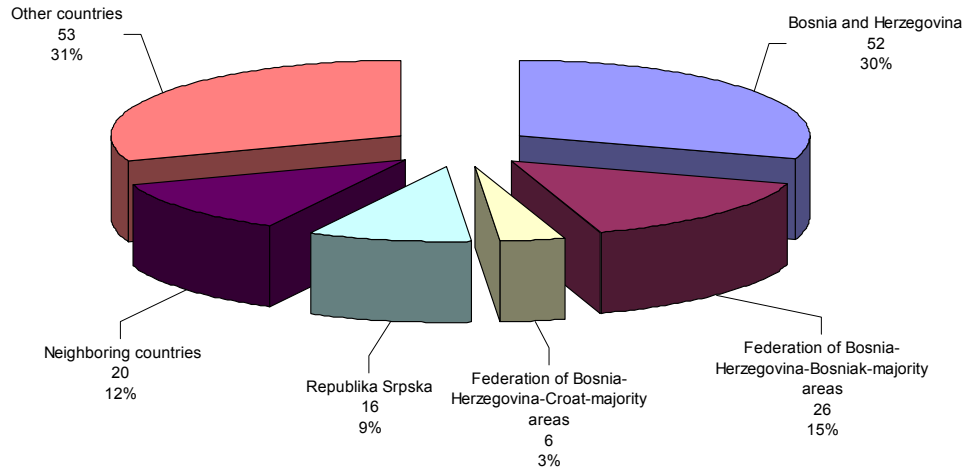

BHT - TEMA

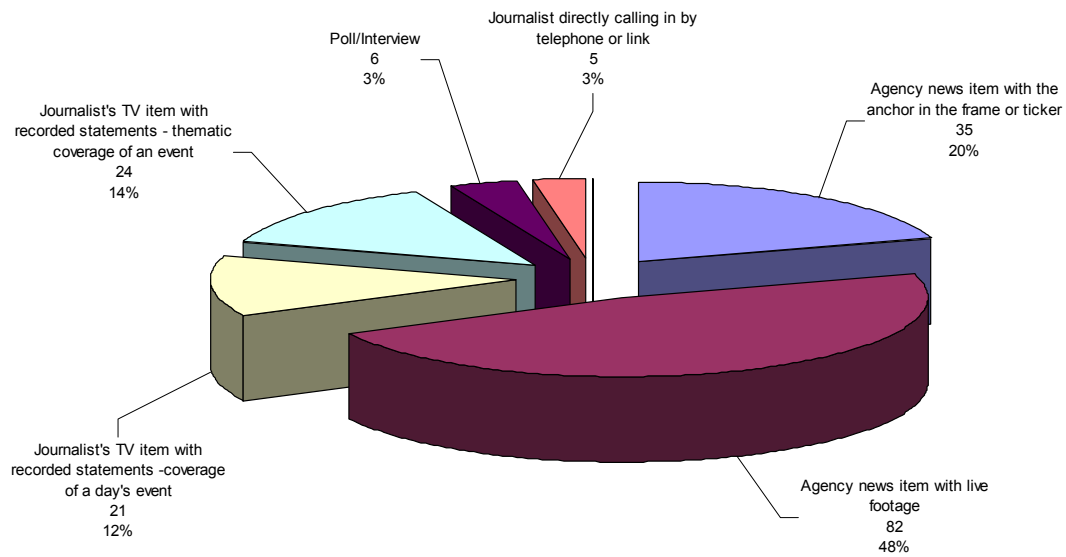

NTV Hayat

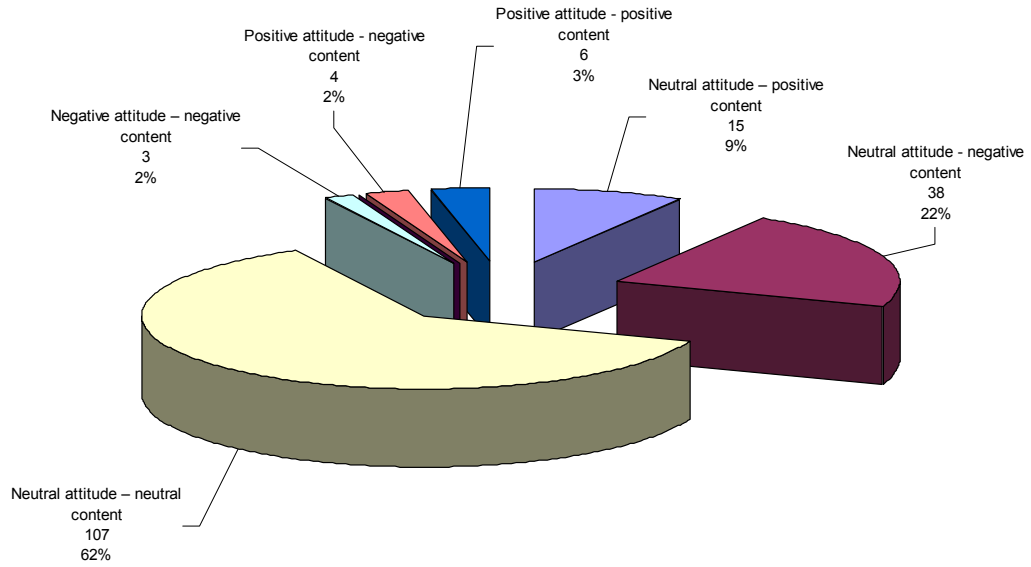
NTV HAYAT - TERRITORIAL DISTRIBUTION

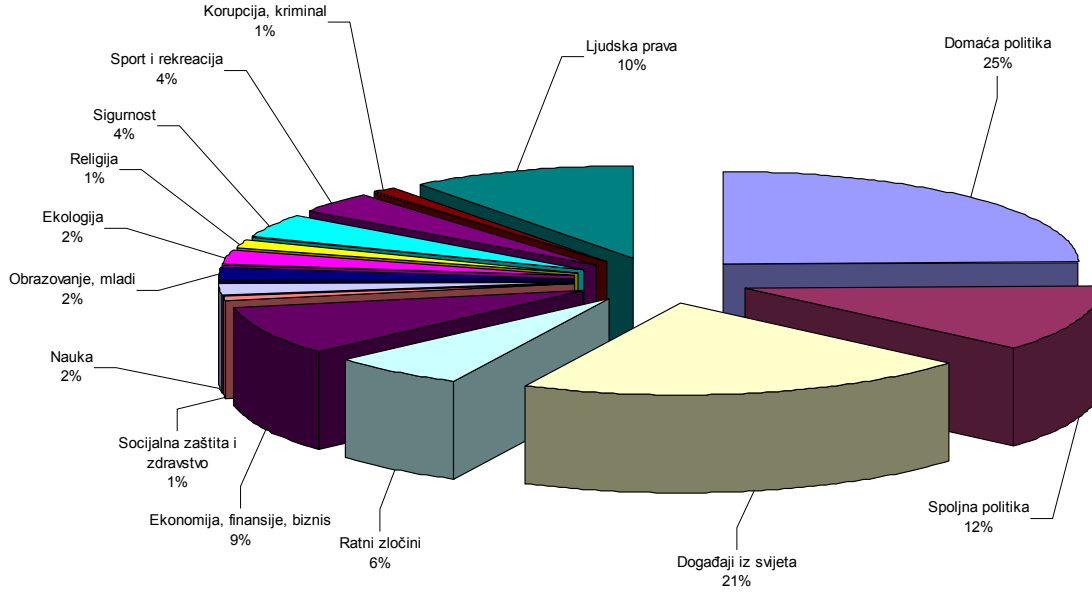
NTV HAYAT - FORM

NTV HAYAT - EVALUATION OF CONTENT – ORIENTATION TO THE SUBJECT

NTV HAYAT - DUŽINA PRILOGA

NTV Hayat - TEMA

